

DOI: <https://doi.org/10.36719/2663-4619/99/60-66>

Şəlalə Nəbiyeva

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti
elekberlimehemmed@mail.ru

Təranə Əliyeva

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti
terane.aliyeva64@bk.ru

Amalya Rzayeva

Azərbaycan Dövlət Aqrar Universiteti
amalya_rzayeva@mail.ru

MƏRKƏZİ BANKIN MAKROPRİDENSAL TƏNZİMLƏNMƏ SİYASƏTİ

Xülasə

Məqalə Mərkəzi Bankın ölkədə maliyyə sabitliyinin təmin olunması məqsədi ilə həyata keçirdiyi makroprudensial tənzimləmə siyasətinin mahiyyətinə həsr edilmişdir.

Mərkəzi Bankın pul- kredit siyasətini həyata keçirmək üçün tətbiq etdiyi alətlər və cari il üçün həyata keçirilən pul siyasətinin yekunları, pul- siyasətinin məqsəd və vəzifələri öz əksini tapmışdır. Məqalədə Mərkəzi Bankın strategiyasının müəyyən edilməsinin əsas prinsiplərindən biri pul kütləsinin artım sürətinin və milli pul vahidinin xarici valyutalara nisbətən kursunun tənzimlənməsi, cari ildə faiz dəhlizinin parametrlərinin müəyyən edilməsi, məcburi ehtiyat normalarının hesablanması və saxlanması qaydalarına edilən dəyişikliklər öz əksini tapmışdır. Mərkəzi bankın açıq bazarda qiymətli kağızlarla həyata keçirdiyi alqı- satqı əməliyyatlarının mahiyyəti verilmişdir.

Açar sözlər: *Mərkəzi Bank, pul-kredit siyasəti, açıq bazarda əməliyyatlar, məcburi ehtiyat normaları, REPO əməliyyatı, faiz dəhlizinin parametrləri*

Shalala Nabiyeva

Azerbaijan State Agrarian University
elekberlimehemmed@mail.ru

Tarana Aliyeva

Azerbaijan State Agrarian University
terane.aliyeva64@bk.ru

Amalya Rzayeva

Azerbaijan State Agrarian University
amalya_rzayeva@mail.ru

Macprudential regulatory policy of the Central Bank

Abstract

The article is devoted to the essence of the macroprudential regulation policy implemented by the Central Bank in order to ensure financial stability in the country.

The instruments used by the Central Bank to implement monetary and credit policy and the results of the monetary policy implemented for the current year, the goals and objectives of the monetary policy have been reflected. In the article, one of the main principles of determining the strategy of the Central Bank is reflected in the regulation of the rate of growth of the money supply and the exchange rate of the national currency unit in relation to foreign currencies, the determination of the parameters of the interest rate corridor in the current year, the changes made to the rules for calculating and maintaining mandatory reserve norms. The essence of the purchase and sale operations of the central bank with securities in the open market is given.

Keywords: *Central Bank, monetary-credit policy, open market operations, mandatory reserve norms, REPO operation, interest corridor parameters*

Giriş

2023-cü il global iqtisadi proseslər fonunda Azərbaycan iqtisadiyyatında dinamik inkişaf və makroiqtisadi sabitlik davam etmişdir. Qeyri-neft sektoru iqtisadiyyatının profisiti strateji valyuta ehtiyatlarının artımını təmin etmişdir. Azərbaycan dünya ölkələri arasında makroiqtisadi sabitlik üzrə ilk onluqdakı yerini qorumuşdur. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin uğurla həyata keçirdiyi iqtisadi artım və şaxələnmə siyasətinə, strateji inkişaf prioritetlərinə uyğun olaraq Mərkəzi Bank 2023-cü ildə də ölkədə makroiqtisadi sabitliyin təmin olunmasında fəal iştirak etmişdir. Mərkəzi Bank öz fəaliyyətini inflyasiyanın aşağı təkrəqəmli səviyyədə saxlanılması, manatın məzənnəsinin və bank sektorunda maliyyə sabitliyinin qorunması, bankların iqtisadi inkişafda rolunun artırılmasına yönəlmişdir. Qlobal iqtisadi mühitdən irəli gələn risklərə baxmayaraq, bütün bu məqsədlərə nail olunmuşdur. Makroiqtisadi sabitlik qorunmuş, manat bir daha özünü sabit valyuta kimi təsdiq etmişdir (Məhərrəmov, 2015: 768).

Ölkə iqtisadiyyatının şaxələndirilməsi siyasətinə uyğun olaraq Mərkəzi Bank 2024-ci ildə makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin qorunmasına, bank sektorunun maliyyə dərinliyinin artırılmasına, maliyyə-bank infrastrukturunun inkişafına yönəlmiş fəaliyyətini davam etdirəcəkdir. Mərkəzi Bank pul siyasəti vasitəsilə növbəti ildə də inflyasiyanın aşağı təkrəqəmli səviyyədə saxlanılmasını hədəfləyir. Bunun üçün ilk növbədə manatın məzənnəsinin sabitliyinin qorunması mühüm vəzifələrdən biridir.

Qeyri-neft iqtisadiyyatının kreditlərə olan tələbatının effektiv ödənilməsi, maliyyə xidmətləri və resurslarının əlyətərliyinin təmin edilməsi, regionlarda müasir bankçılığın inkişafı, nağdsız ödənişlərin və elektron bankçılığın miqyasının genişləndirilməsi, ipoteka mexanizminin təkmilləşdirilməsi dövlətin bank siyasətinin növbəti ildə əsas hədəfləridir (Mişkin, 2021).

Mərkəzi Bankın Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafında çox böyük rolu vardır. Belə ki, Mərkəzi Bank iqtisadiyyatın inkişafının əsasını təşkil edən milli valyutanın sabitliyini təmin edir və onun alıcılıq qabiliyyətini tənzimləyir. Mərkəzi Bank normal pul-kredit siyasəti həyata keçirməklə istehsalın inkişafına təkan verə, inflyasiyanın səviyyəsini aşağı sala, işsizliyi nisbətən aradan qaldıra bilər. Bundan başqa Mərkəzi Bank respublikada pul dövriyyəsini tənzimləyir, dövriyyədəki pulların banklara cəlb edilməsini təşkil edir (3).

Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı 2023-cü ilin ötən dövründə öz mandatına uyğun funksiyalarının həyata keçirilməsini təmin etmiş, ölkədə makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin qorunmasına yönəldilmiş siyasət həyata keçirmişdir.

Tərəfdaş ölkələrdə inflyasiyanın azalması, dünya əmtəə bazarlarında qiymətlərin enməsi, beynəlxalq yükdaşıma xərclərinin pandemiya əvvəlki səviyyəyə qayıtması inflyasiyaya azaldıcı təsir etmişdir. Eyni zamanda valyuta bazarında tarazlığın qorunması, manatın nominal effektiv məzənnəsinin möhkəmlənməsi, qəbul edilmiş pul siyasəti qərarları monetar şərait vasitəsilə inflyasiya təzyiqlərini azaltmışdır. Xarici mühitin əlverişli olması, ölkənin qeyri-neft ixrac potensialının yüksəlməsi valyuta bazarında tarazlığın dəstəklənməsində xüsusi rol oynamışdır (Sultanov, Şamilzadə, 2022).

Pul bazarında əməliyyatlar üzrə orta faiz dərəcələri faiz dəhlizinin dəyişiminə reaksiya verməkdə davam etmişdir. Bunlara nail olmaq məqsədilə respublikada gələcəkdə bank sisteminin fəaliyyəti aşağıdakı istiqamətə yönəldilməlidir:

- bank sektorlarının fəaliyyətinə, beynəlxalq maliyyə təsisatları tərəfindən nəzarət edilməli və onların maliyyə bazası möhkəmləndirilməlidir;
- beynəlxalq proqramların həyata keçirilməsində respublika banklarının fəaliyyətindən və imkanlarından istifadə olunmalıdır;
- Bank sektorları respublikadan kənara irihəcmli kapital axınının qarşısını almalı və onun iqtisadi mexanizmini hazırlamalıdır;
- Respublikada bütün bankların fəaliyyətini tənzimləyən və onların işinə nəzarət edən banklararası Əlaqələndirmə Şurası (komissiyası) yaradılmalıdır;
- Beynəlxalq və ölkədaxili kreditlərin tənzimlənməsində bank nəzarətinin rolu artırılmalıdır;
- müasir bank işini, xidmətini mənimsəyən, idarə edən təlim-tədris mərkəzləri yaradılmalıdır;

- Respublikada müasir bank infrastrukturu yaradılmalı və trast, faktoring bank xidmətlərinin tətbiq dairəsi genişləndirilməlidir;

- Azərbaycanda normal maliyyə sabitliyini tənzimləyən və nizamlayan bank menecmenti sistemi yaradılmalıdır.

- sərt pul-kredit siyasəti yeritmək vasitəsilə inflyasiyanın monetar amillərinin təsirinin məhdudlaşdırılması vacibdir;

- qiymətlərin və milli valyutanın sabitliyinin təmin edilməsi;

- depozitlər üzrə faiz dərəcələrinin artırılması;

- əmanətlərin indeksasiya edilməsi;

- nağd və qeyri-nağd pul arasında qeyri-normal nisbətin ləğv edilməsi;

- qiymətli kağızlar bazarının formalaşması məqsədə uyğundur.

Göstərilən təkliflər gələcəkdə ölkənin milli iqtisadiyyatının inkişafına təminat verən bank sisteminin formalaşmasına və ona uyğun olan maliyyə strukturlarının qurulmasına və onların fəaliyyətini əsaslandıraraq, iqtisadi təhlükəsizliyə təminat verən iqtisadi siyasətin aparılmasına imkan yaradacaqdır (Əsgərova, 2009: 391).

İqtisadi inkişafın istənilən sahəsində Mərkəzi Bankın rolu çox böyükdür və ölkədə gedən iqtisadi inkişaf proseslərində birbaşa iştirak edir. Mərkəzi Bank, o cümlədən Azərbaycan Respublikası ərazisində nağd pul emissiyasını həyata keçirən yeganə kredit təşkilatıdır. Mərkəzi Bank kommərsiya banklarının işinə nəzarət edir.

Beynəlxalq inteqrasiyası hər bir ölkənin Mərkəzi Bank sisteminin inkişafının strateji istiqamətlərini müəyyənləşdirir və bankların gücünün, qüdrətinin ölkə iqtisadiyyatına təsirinin nə dərəcədə əhəmiyyətli olduğunu bilavasitə təsdiq edir. Son dövrdə ölkədə baş verən sosial-iqtisadi çətinliklər bir daha təsdiq etdi ki, milli iqtisadiyyatını, real bazar strukturlarını formalaşdırmayan respublika beynəlxalq aləmdə baş verən maliyyə sarsıntıların təsirindən qurtula bilməz. Deməli, özünün milli iqtisadiyyatını formalaşdıraraq və iqtisadi təhlükəsizliyini qoruyan ölkənin müasir, güclü və normal işləyən bank sistemi olmalıdır (Məmmədov, 2010: 320).

1991-ci il 18 oktyabr tarixində Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra müstəqil Azərbaycan Respublikasının bank sisteminin, o cümlədən mərkəzi bankın yaradılması üçün hüquqi baza yaradıldı.

Konstitusiyaya Qanununa uyğun olaraq "Azərbaycan Respublikası Milli Bankının yaradılması haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 1992-ci il 11 fevral tarixli Fərmanı ilə Dövlət Bankının, keçmiş SSRİ Sənaye-Tikinti Bankının, SSRİ Aqrar-Sənaye Bankının Azərbaycan Respublikası bankları bazasında Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı yaradıldı. 18 mart 2009-cu il tarixli ümumxalq referendumunun nəticəsinə əsasən bankın adı ("Azərbaycan Respublikasının Milli Bankı") dəyişdirilərək "Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı" adlandırıldı (Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bank haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu, 1996).

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 19-cu maddəsinin 11 hissəsinə müvafiq olaraq Mərkəzi Bankı dövlətin müstəsna mülkiyyətindədir. Mərkəzi Bankın məqsədi, funksiya və səlahiyyətləri Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası ilə müəyyənləşdirilir.

Mərkəzi Bankın məqsədləri aşağıda göstərilmişdir:

1. Mərkəzi Bankın fəaliyyətinin əsas məqsədi öz səlahiyyətləri daxilində qiymətlərin sabitliyinin təmin edilməsidir.

2. Mərkəzi Bankın fəaliyyətinin məqsədi, həmçinin, bank və ödəniş sistemlərinin sabitliyini və inkişafını təmin etməkdir.

3. Mənfəət götürmək Mərkəzi Bankın əsas məqsədi deyildir.

- dövlətin pul və valyuta siyasətini müəyyən edir və həyata keçirir;

- nağd pul dövriyyəsinə təşkil edir, pul nişanlarının tədavülə buraxılmasını və tədavüldən çıxarılmasını həyata keçirir;

- sərəncamında olan beynəlxalq qızıl-valyuta ehtiyatlarını saxlayır və idarə edir (Hüseynov, 2015: 296).

Mərkəzi Bankın kapitalı onun nizamnamə kapitalından və kapital ehtiyatlarından ibarətdir və Mərkəzi Bankın nizamnamə kapitalı 500 milyon manatdır. Mərkəzi Bankın kapital ehtiyatları tədaviyə buraxılmış nağd milli valyutanın **15 faizi** miqdarında müəyyən edilir və hesabat ilinin mənfəətindən ayırmalar hesabına formalaşdırılır.

Mərkəzi Bankın kredit təşkilatlarının öhdəlikləri üçün, kredit təşkilatları isə Mərkəzi Bankın öhdəlikləri üçün cavabdeh deyildir (9).

Mərkəzi Bank Azərbaycan Respublikasında bank fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün kredit təşkilatlarına xüsusi icazələrin (lisensiyaların), onların filial və şöbələrinə, habelə nümayəndəlik fəaliyyətinin həyata keçirilməsi üçün yerli və xarici bankların nümayəndəliklərinə icazələrin verilməsində və onların ləğv edilməsində müstəsna səlahiyyətə malikdir (Hüseynov, 2015: 296).

İqtisadiyyatın dövlət tənzimlənməsində Mərkəzi Bankın pul - kredit siyasəti mühüm rol oynayır. Pul - kredit siyasəti müasir dövrdə makroiqtisadi siyasətin əsas tərkib hissəsidir. Mərkəzi Bank ölkədə fəaliyyət göstərən bütün kredit təşkilatlarına müxtəlif iqtisadi vasitələrlə təsir edərək pul-kredit sisteminin sabitliyinin təmin olunmasına, möhkəm və dayanıqlı maliyyə bazasına malik olan bank sisteminin formalaşmasına şərait yaradır.

DSK-nın məlumatına əsasən 2023-cü ilin sentyabrında illik inflyasiya (2023-cü ilin sentyabr ayının 2022-ci ilin sentyabr ayına nəzərən) 5.1% təşkil etmişdir. Bu göstərici ötən ilin sentyabrında qeydə alınmış pik səviyyə ilə müqayisədə 10.5 faiz bəndi aşağıdır. Orta illik inflyasiya (2023-cü ilin yanvar-sentyabrı 2022-ci ilin yanvar-sentyabrına nəzərən) isə sentyabrda 10.9% olmuşdur. Mərkəzi Bankın son proqnozlarına görə inflyasiyanın 2023-cü ilin sonuna 4.3%, 2024-cü ildə isə 5.3% olacağı gözlənilir (Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı, 2023).

Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı özünün pul - kredit siyasətini aşağıdakı vasitələrin köməyi ilə həyata keçirir:

- açıq bazarda əməliyyatların aparılması;
- faiz dərəcələrinin müəyyən edilməsi;
- kredit təşkilatları üçün məcburi ehtiyat normalarının müəyyən edilməsi;
- kredit təşkilatlarının yenidən maliyyələşdirilməsi;
- depozit əməliyyatlarının aparılması (Hüseynov, Nəbiyeva, Quliyev, 2020: 304).

Açıq bazarda əməliyyatların aparılması: *Bu siyasət Mərkəzi Bank tərəfindən açıq bazarda özünün və dövlətin buraxdığı qiymətli kağızların alqı- satqısı ilə əlaqədar olan əməliyyatları, həmçinin xarici valyutanın alqı- satqısı ilə əlaqədar əməliyyatları əhatə edir.*

Bazar iqtisadiyyatı ölkələrində pul – kredit tənzimlənməsində qiymətli kağızlar bazarı mühüm rol oynayır. Qiymətli kağızlar bazarında aparılan əməliyyatlar hesabına bir tərəfdən dövlət büdcəsinə vəsait cəlb olunur, digər tərəfdən isə Mərkəzi Bankın pul - kredit siyasətinin həyata keçirilməsində bir vasitə kimi istifadə edilir.

Hazırda Mərkəzi Bankın DQI (Dövlət qısamüddətli istiqrazlar) bazarında iştirakı əsasən bank sisteminin likvidliyinin qısamüddətli tənzimlənməsi məqsədini daşıyır. Mərkəzi Bank dövr ərzində müxtəlif müddətli 102 not hərracı baş tutmuşdur. Həmçinin dövr ərzində sterilizasiya məqsədli 302.5 mln. manat həcmində 7 günlük əməliyyatlar (REPO və 1 həftəlik not hərracları) keçirilmişdir (Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi bankı maliyyə sabitliyi hesabatı, 2023).

Faiz siyasəti. *Bu əməliyyat zamanı Mərkəzi Bank uçot dərəcəsini və özünün əməliyyatları üzrə faiz dərəcəsini müəyyən edir.*

Başqa sözlə, Mərkəzi Bank kommersiya banklarına qısa və bəzi hallarda uzun müddətli kreditlər verə bilər. Bu kreditlərə overdraft, oynayt və lombard kreditlərini göstərmək olar. Bu kreditlər müvəqqəti çətinliyə düşmüş banklara verilir. Overdraft kredit təminatlı kredit olub, bir ay müddətinə limitlə verilir. Oynayt krediti isə kommersiya banklarına bir günlük verilən kreditlərdir. Lombard krediti isə kommersiya banklarına girov təminatı əsasında, əsasən qısamüddətli dövlət istiqraz və rəqələri və ya xəzinədarlıq veksellərini girov götürməklə bir ay müddətinə verilir.

Mərkəzi Bank uçot dərəcəsinin müəyyən edərkən ölkədəki mövcud makroiqtisadi durumu və maliyyə bazarının vəziyyətini nəzərə alır (13).

1. *Uçot dərəcəsi yüksəldikcə kommersiya banklarının təkrar maliyyələşməsi bahalaşır və bu, bütövlükdə kreditin dəyərini qalxmasına səbəb olur. Yox əgər Mərkəzi Bankın məqsədi kredit təşkilatlarının kredit potensialının artırılmasıdırsa, bu halda o, uçot dərəcəsinə aşağı salır. 2023-cü ilin 9 ayında pul siyasəti adekvat monetar şərait vasitəsilə inflyasiya təzyiqlərinin məhdudlaşdırılmasına yönəldilmişdir. 2023-cü ilin yanvar-sentyabr ayları ərzində Mərkəzi Bankın İdarə Heyəti hesabat dövründə faiz dəhlizinin parametrlərini 6 dəfə müzakirə etmiş, FAİZ DƏHLİZİ 21.12.2023 tarixindən etibarən; Aşağı həddi - 6.5%; Yuxarı həddi - 9.0%; Uçot faiz dərəcəsi - 8.0% olmuşdur (Mərkəzi Bank, 2023).*

2. *Mənbə: AMB Hesabat dövründə pul siyasəti aləti.*

Bank kredit götürərkən Mərkəzi Banka öz adına yazılmış və əsasən qiymətli kağızlarla təmin olunmuş bank öhdəliyi verir. Kredit qaytarılanda Mərkəzi Bank müəyyən olunmuş səviyyədə faiz tutur. Kredit verməklə Mərkəzi Bank kommersiya banklarının kredit ehtiyatlarını və kreditləşmə imkanlarını artırmış olur. Lakin Mərkəzi Bankın verdiyi kreditlərin xüsusi çəkisi bankların kredit resurslarının ümumi həcmində o qədər də yüksək yer tutmadığına görə (hazırda 5% təşkil edir) bu amil pul təklifinin həcminə əhəmiyyətli dərəcədə təsir göstərə bilmir. Ona görə də Mərkəzi Bank bu məqsədlə açıq bazar əməliyyatlarına daha çox üstünlük verir.

***Məcburi ehtiyat normaları:** Mərkəzi Bankın müəyyən etdiyi məcburi ehtiyatlar bankların depozit bazasının və bankların verdiyi kreditin həcminə təsir edir. Hazırda məcburi ehtiyatlara kredit təşkilatlarında daha yüksək likvidliyə malik olan aktivlər aiddir. Minimum ehtiyatlar pul siyasətinin həyata keçirilməsi alətlərindən biri kimi iki vəzifəni yerinə yetirir:*

1. *Pul bazarında likvidliyin cari tənzimlənməsinə, əmanət və depozitlər üzrə bank öhdəliklərinin təminatlılığına xidmət edir.*

2. *Kredit təşkilatlarının resurs imkanlarını tənzimləyir (Mərkəzi Bank, 2023).*

2023-cü ilin ötən dövründə bank sistemindəki likvidliyin effektiv idarə edilməsi məqsədilə “Məcburi ehtiyatların norması, hesablanması və saxlanması Qaydası”na dəyişikliklər edilmişdir. Mərkəzi Bankın İdarə Heyətinin 03.07.2023 tarixli qərarı ilə “Məcburi ehtiyatların norması, hesablanması və saxlanması Qaydası”na edilən dəyişikliklərə əsasən milli valyutada hüquqi şəxslərin depozitlərinin məbləğinin bir milyard manatı, xarici valyutada hüquqi şəxslərin depozitlərinin məbləğinin isə yeddi yüz əlli milyon manat ekvivalentini üstələyən banklar üzrə məcburi ehtiyat normaları bütün öhdəliklər üzrə müvafiq olaraq 10% və 12% səviyyəsində müəyyən olunmuşdur. Milli valyutada hüquqi şəxslərin depozitlərinin məbləği **bir milyard manatdan, xarici valyutada hüquqi şəxslərin depozitlərinin məbləği yeddi yüz əlli milyon manat ekvivalentindən** az olan banklar üzrə isə məcburi ehtiyat normaları bütün öhdəliklər üzrə müvafiq olaraq 5% və 6% səviyyəsində saxlanılmışdır. Həmçinin “Məcburi ehtiyatların norması, hesablanması və saxlanması Qaydası” 06.07.2023-cü il tarixində qüvvəyə minən “Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı haqqında Qanunu”na uyğunlaşdırılmışdır (13).

***Depozit siyasəti.** Mərkəzi Bankla kommersiya bankları arasında pul vəsaitlərinin hərəkətini tənzimləyir. Mərkəzi Bank depozit siyasəti vasitəsi ilə kredit təşkilatlarının ehtiyatlarının vəziyyətinə təsir edir..*

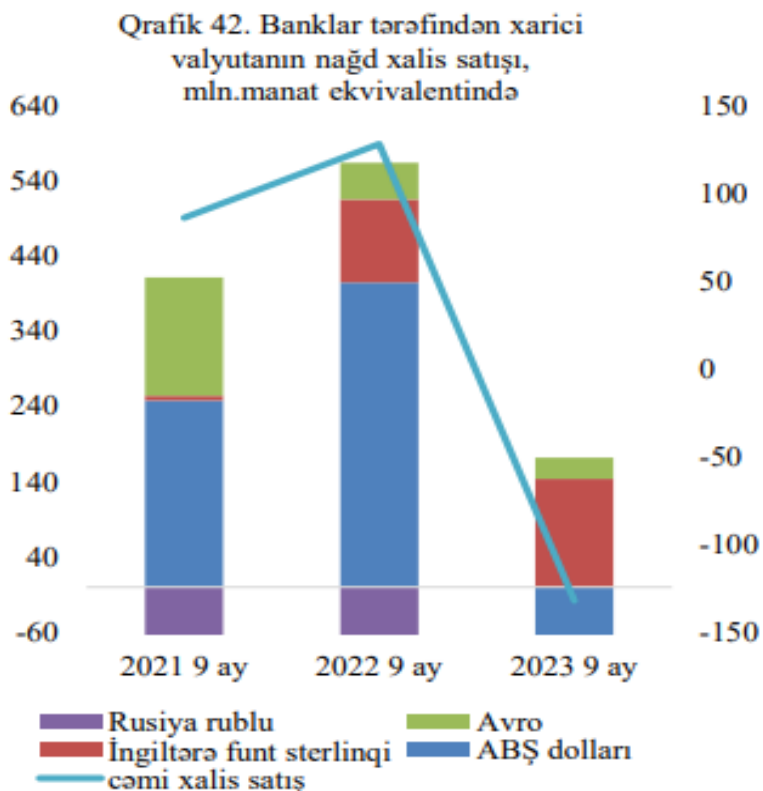
***Valyuta siyasəti.** Ölkədə həyata keçirilən valyuta siyasətinin əsas məqsədi milli valyutanın məzənnəsinin qorunması, daxili valyuta bazarının dinamik inkişafının təmin edilməsi, qızıl valyuta ehtiyatlarının artırılması və s. ibarətdir.*

Valyuta siyasətinin həyata keçirilməsinin mühüm vasitələrindən biri valyuta tənzimlənməsindən ibarətdir. Mərkəzi Bank valyuta tənzimlənməsinin əsasən iki formasından istifadə edir: diskont və deviz siyasəti.

Diskont siyasəti - faiz dərəcələrinin yüksəldilməsi tədiyyə balansının yaxşılaşdırılması, valyuta ehtiyatlarının qorunması və valyuta məzənnəsinin dəstəklənməsi məqsədi güdür.

Deviz siyasəti - Mərkəzi Bank tərəfindən xarici valyutanın alınıb - satılması yolu ilə milli pul vahidinin məzənnəsinə təsir etmək vasitəsidir. Belə əməliyyatlar həm də "valyuta müdaxiləsi" adlanır (Hüseynov, Nəbiyeva, 2023: 299).

BDVB-də valyuta əməliyyatlarının həcmi 16.8 mlrd. ABŞ dolları ekvivalentində olmuşdur ki, bunun da 74%-ni ABŞ dolları ilə aparılan əməliyyatlar təşkil etmişdir. BDVB-də valyuta əməliyyatlarının 93.6%-i hüquqi şəxslərlə aparılan valyuta əməliyyatlarının payına düşmüşdür.

2023-cü ilin 9 ayında Mərkəzi Bankda ARDNF-in valyuta satışlarının həyata keçirilməsi üzrə 71 valyuta hərracı baş tutmuşdur. Hesabat dövründə valyuta hərraclarının 99%-də təklif tələbi üstələmişdir.

Dövr ərzində valyuta bazarının həm nağd, həm də nağdsız seqmentində əməliyyatların həcmi azalmışdır. 9 ayda nağdsız valyuta bazarında aparılmış əməliyyatların həcmi ötən ilin müvafiq dövrünə nəzərən 6% azalaraq 21 mlrd. ABŞ dolları ekvivalentində 5 olmuşdur. Nağdsız valyuta əməliyyatlarının 79%-i ABŞ dollarında, 21%-i isə digər valyutalarda aparılmışdır. Valyuta əməliyyatlarının 20.1%-i banklararası valyuta bazarında (BVB), 79.9%-i isə bankdaxili valyuta bazarında (BDVB) həyata keçirilmişdir (Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi bankı maliyyə sabitliyi hesabatı, 2023).

Nəticə

Milli valyutanın məzənnəsinə tənzimləmək məqsədi ilə Mərkəzi Bank xarici valyutanın alqı-satqısını həyata keçirir. Mərkəzi Bankın valyuta bazarında aparılan əməliyyatlar idxal və ixrac stimullaşdırılmasında özünü göstərir.

Bu siyasət ya malların ixracının stimullaşdırılmasına ya da milli valyutanın məzənnəsinin qorunub saxlanmasına təsir edir. Hər bir ölkə uğurlu valyuta siyasəti aparmaq üçün kifayət dərəcədə valyuta ehtiyatlarına malik olmalıdır.

Ədəbiyyat

1. Məhərrəmov, A. (2015). Müasir Bank sistemi və bankçılıq. Bakı: Təhnur nəşriyyatı-Monografiya, 768 s.
2. Mişkin, S. (2021). Pul, bank və maliyyə bazarlarının iqtisadiyyatı. Bakı: TEAS Press Nəşriyyat evi.
3. <https://www.cbar.az/>
4. Sultanov, O. Şamilzadə, G. (2022). Bank sisteminin liberalliq səviyyəsinin ölkələrarası müqayisəli təhlili. Journal of Baku Engineering University - economics and administration Volume 6, Number 2, pp.130-138.
5. Əsgərova, R. (2009). Pul, kredit və banklar. Bakı: Mütərcim nəşriyyatı, 391 s.
6. Məmmədov, Z. (2010). Pul, kredit və banklar. Dərslük. Bakı: Azərənəşr, 320 s.
7. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bank haqqında Azərbaycan Respublikasının Qanunu. (1996). Əlavə və dəyişikliklərlə. Bakı.
8. Hüseynov, X. (2015). Pul, kredit və banklar. Ali məktəblər üçün dərslik. Bakı: Adiloğlu, 296 s.
9. <http://banco.az/az>
10. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi Bankı. (2023). Statistik bülleten. Bakı, № 9.
11. Hüseynov, M., Nəbiyeva, Ş., Quliyev, E. (2020). Bank işi praktikum. Bakı: Esoprint nəşriyyatı, 304 s.
12. Azərbaycan Respublikasının Mərkəzi bankı maliyyə sabitliyi hesabatı. (2023). Bakı.
13. <https://az.wikipedia.org>
14. Mərkəzi Bank. (2023). Maliyyə sabitliyi icmalı. Bakı.
15. Hüseynov, M., Nəbiyeva, Ş. (2023). Pul və banklar praktikum. Gəncə: STAR çap evi, 299 s.

Göndərilib: 01.12.2023

Qəbul edilib: 24.01.2024